

Hemşirelik Öğrencilerinin Palyatif Bakımda Manevi Destek Algıları ve Manevi Destek Algıları ile İlişkili Faktörlerin İncelenmesi

Hamdiye ARDA SÜRÜCÜ^{1*}, Altun BAKSI², İlknur ÇOBAN³

¹Dicle Üniversitesi, Atatürk Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Diyarbakır

²Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Isparta

³Kelkit Devlet Hastanesi, Acil Servis, Gümüşhane

*Sorumlu yazar (Corresponding author): altun.baksi@hotmail.com

Geliş Tarihi (Received): 15.11.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 20.12.2023

Özet

Palyatif bakımın bir parçasının manevi bakım olduğu fakat çoğunlukla sağlık ekibi üyelerince bireyin manevi bakım yönünün ihmal edildiği belirtilmektedir. Bu araştırmanın amacı; hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algıları ve manevi destek algıları ile ilişkili faktörlerin incelenmesidir. Araştırma tanımlayıcı tiptedir ve örneklemini 110 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma, bir sağlık yüksekokulu üçüncü ve dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinde 1-15 Haziran 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırma verileri; literatür doğrultusunda oluşturulan veri formu ve “Manevi Destek Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için kurumdan ve öğrencilerden izin alınmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin %63.6’sı kadın ve %50.9’u üçüncü sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %64.5’i manevi bakım kavramını duyduğunu, %38.2’si manevi bakım ile ilgili ders aldığını, %89.1’i palyatif bakımda manevi bakım uygulamalarının önemli olduğunu ve %34.5’i palyatif bakımda manevi bakımın kısmen verildiğini belirtmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algısı puan ortalaması 50.38±9.75’dir. Öğrencilerin palyatif bakımda manevi destek algısı üzerinde öğrenim gördüğü sınıf ve psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir yönelişin olma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu saptanmıştır (p<0.05). Hemşirelik öğrencilerinin manevi destek algısı puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Palyatif bakım veren sağlık çalışanlarının hastaların manevi bakım gereksinimlerini karşılamaları için uygun ortam oluşturulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Palyatif bakım, manevi destek algısı, hemşirelik öğrencisi, hemşirelik

Examination of Nursing Students' Perception of Spiritual Support in Palliative Care and Factors Associated with Spiritual Support Perception

Abstract

It is stated that a part of palliative care is spiritual care, but the spiritual care aspect of the individual is often neglected by the healthcare team members. The aim of this study is to examine nursing students' perception of spiritual support and the factors associated with their perception of spiritual support in palliative care. The study is a descriptive study and its sample consists of 110 students. It was carried out with third and fourth grade nursing students in a health high school between June 1st and 15th, 2019 and necessary permissions were obtained. Study data were collected using a data form which was developed in line with the literature and the “Spirituality Support Perception Scale”. Permission was obtained from the institution and the students to conduct the research. 63.6% of nursing students are female and 50.9% are third year students. 64.5% of the students stated that they had heard of the concept of spiritual care, 38.2% had taken lesson on spiritual care, 89.1% stated that spiritual care practices were important in palliative care, and 34.5% stated that spiritual care was partially provided in palliative care. The average score of nursing students' perception of spiritual support in palliative care is 50.38±9.75. It was determined that there was a statistically significant difference in the students' perception of spiritual support in palliative care in terms of the class they were studying in and the presence of any activity for psychological/spiritual relief (p<0.05). It was determined that the nursing students had a higher score average of spirituality support perception. It is necessary to create an appropriate environment for healthcare professionals who provide palliative care in order to meet spirituality support needs of the patients.

Keywords: Palliative care, perception of spiritual support, nursing student, nursing

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre palyatif bakım; yaşamı tehdit eden bir hastalığa bağlı olarak ortaya çıkan problemlerle karşılaşan hasta ve ailede; başta ağrı olmak üzere fiziksel, psikososyal ve spiritüel gereksinimlerin erken tanılama ve kusursuz bir değerlendirme ile karşılanmasıyla; yaşam kalitesini geliştirmenin amaçlandığı bir yaklaşımdır (Akçiçek ve ark., 2013). Palyatif bakımın hedefleri arasında; hastada gelişebilecek semptomların önlenmesi, yönetilmesi ve hastanın rahatlatılması bulunmaktadır. Hastanın yaşadığı sıkıntılar psikososyal ve manevi kaynaklı olabilmesine karşın sağlık personelleri genellikle hastaların rahatlatılmasında çoğunlukla fiziksel semptomlara yoğunlaşmaktadır (Hermann, 2007). Palyatif bakım ne sadece onkoloji hastalarıyla ne de etik ve iletişimde bir alternatif alan olarak sınırlandırılabilir. Buradaki temel sorun, palyatif bakımın nasıl değerlendirildiği ve görüldüğüdür (Bag, 2012). Palyatif bakımda hastanın değerleri ve tercihlerine saygı duymayı, anlaşılabilir ve açık bilgi sağlamayı, karar vermede otonomiye korumayı ve fiziksel konfor ve emosyonel destek ihtiyaçlarını sağlamayı içeren hasta ve aile merkezli bir yaklaşım önemlidir (Akçiçek ve ark., 2013). Bir kişi ölüm gerçeği ile karşı karşıya kaldığında bir takım manevi tepkiler geliştirebilir. Bununla birlikte hayatı tehdit altında olduğunu düşünen birey fiziksel ihtiyaçları ile birlikte varoluşsal kriz yaşayabilir ve bu durumun yönetimi ancak manevi ve psikolojik ihtiyaçların göz önünde bulundurulduğu bütüncül bakım ile çözülebilir (Edwards ve ark., 2010). Latince kökenli "spiritus" kelimesinden türetilmiş olduğu vurgulanan spiritualite, "nefes almak" ve "canlı olmak" anlamlarına gelmektedir. Spiritualite (Maneviyat); bireyin kendisini, diğer bireylerle ilişkisini, evrendeki yerini ve hayatın anlamını anlama gayesi ile beraber hayat boyunca elde edilen bilgilerin bir sonucudur. Ayrıca maneviyat bir baş etme süreci olarak tanımlanmaktadır (Karasu, 2020).

Maneviyatın dinin ilk bileşeni olarak sayıldığı ancak geniş yelpazesi nedeniyle dini uygulamalar ve inançlarla sınırlandırılmayacağı vurgulanmaktadır (Karasu, 2020). Manevi boyutların, güçlü dini inançları olmayan bireylerde de mevcut olduğu belirtilmiştir. Manevi değer ve inançların bir güce veya bir varlığa inancın çok ötesinde bir durum olduğu ölüm, hastalık, sağlık, günah, ölüm sonrası yaşam, başkalarına karşı sorumluluk, merhamet, empati, bağlılık, var olma, inanç, amaç, ümit gibi konulardaki inançları kapsadığı bildirilmektedir (Ercan ve ark., 2018). Bireyin iyilik halinde olması için fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlığının yanı sıra manevi sağlığı da önemlidir. Palyatif bakımın bir parçasının manevi bakım olduğu fakat çoğunlukla sağlık ekibi üyelerince bireyin manevi bakım yönünün ihmal edildiği belirtilmektedir. Bireyin manevi boyutunu ve gereksinimlerini tanılamak hemşirelik tanılamasının temelini oluşturur (Midilli ve ark., 2017). Günümüzde fiziksel ve psikososyal boyutun üstünde ve var olmanın daha ötesinde bir boyut olan manevi boyuta yönelik hemşirelik bakımı önem kazanmıştır. Maneviyat ve manevi bakım konusunda yürütülen hemşirelik araştırmalarında, hemşirelerin, hastaların manevi gereksinimlerinin farkında oldukları ancak çok azının bu gereksinimlere yönelik manevi bakım verdiği saptanmıştır (Pour ve Özvurmaz, 2017). Yapılan araştırmalarda hemşirelik öğrencilerinde maneviyat algılarını etkileyen pek çok faktörün "cinsiyeti, gelir düzeyi, uzun süre yaşadığı yer, aile yapısı, öğrenim gördüğü sınıf; maneviyat ve manevi bakımı bilme, ders içeriğinde manevi bakım eğitimi alma, klinik uygulamalarda manevi bakımı uygulama, manevi bakımı fiziksel bakım kadar gerekli görme ve manevi bakım sağlama konusunda kendilerini yeterli görme durumu" olduğu vurgulanmaktadır (Cruz ve ark., 2017; Çetintaş ve ark., 2021; Koby ve ark., 2019; Wu ve ark., 2012). Yapılan başka bir araştırmada, öğrenci hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algıya

sahip oldukları fakat bu konudaki bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı ve eğitimin gerekli olduğu vurgulanmıştır (Çelik ve ark., 2016). Literatürde hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algılarının incelendiği herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu araştırmada geleceğin hemşire adayları olan üçüncü ve dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi bakım algılarının incelenmesi ile literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı; hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algısı ve manevi destek algıları ile ilişkili faktörlerin incelenmesidir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın tipi

Tanımlayıcı bir araştırmadır.

2.2. Araştırmanın yeri ve zamanı

Araştırma, Türkiye'nin güneydoğusunda bir devlet üniversitesinin sağlık yüksekokulunun 3. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencilerinde 1-15 Haziran 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini araştırmanın yürütüldüğü tarihte üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma örneklemini, araştırmaya katılmaya gönüllü 110 öğrenci oluşturmuştur.

2.3. Veri toplama araçları

Araştırma verileri aşağıda verilen veri toplama araçları ile toplanmıştır.

2.3.1. Tanıtıcı bilgi formu

Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan veri formu öğrencilerin sosyo-demografik-mesleki özellikleri ve manevi bakım ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Formda; sosyo-demografik (yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik durum, en uzun yaşadığı yer, şu an kaldığı yer, sınıfı, akademik ortalama) ve manevi bakım ile ilgili (manevi bakım kavramını duyma, manevi bakım ile ilgili ders alma, psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir yönelişte bulunma durumu, palyatif bakımda manevi bakım uygulamalarının önemi, palyatif

bakım verilen hastalara yeterince manevi bakım verilme durumu, palyatif bakım verdiği bir hastanın maneviyatı açısından dikkat edilen boyutlar, mesleği sevme durumu, hemşire olmayı isteme durumu) sorular yer almaktadır (Çelik İnce ve Utaş Akhan, 2016; Midilli ve ark., 2017; Sülü Uğurlu, 2014).

2.3.2. Manevi destek algısı ölçeği

Ölçek, Kavas ve Kavas (2014) tarafından doktor, ebe ve hemşirelerin manevi destek konusundaki fikirlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 15 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçek maddelerinin puanlaması, “kesinlikle katılmıyorum” ifadesini taşıyan 0’dan “tamamen katılıyorum” ifadesini taşıyan 4 puana doğru yapılmaktadır. Ölçek maddelerinin puanlamasında ters puanlama bulunmamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0.94’dür. Ölçek maddelerine verilen yanıtlar toplanarak ölçek toplam puanı belirlenmektedir. Ölçeğin toplamından alınabilecek en yüksek puan 60’dır. Ölçekten alınan puanların artması manevi destek algısı ve tutumunun yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin toplam puan ortalaması arttıkça manevi destek kavramlarının algılanma düzeyi de olumlu yönde artmaktadır. Manevi Destek Algısı; 0 (Düşük) < 20-40 (Orta) < 60 (Yüksek) olarak değerlendirilmektedir (Kavas ve Kavas, 2014). Bu araştırma için ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0.95’tir.

2.4. Verilerin toplanması

Araştırma verileri toplanmadan önce araştırmacılar tarafından öğrencilere araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonra araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere veri toplama formları dağıtılmış ve öğrencilerin kendisi tarafından doldurulmuştur. Veri toplama formunun doldurulması ortalama olarak üç-dört dakika sürmüştür.

2.5. Verilerin değerlendirilmesi

Araştırma verileri bilgisayar ortamında istatistiksel yazılım programı kullanılarak

değerlendirilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı bilgileri için tanımlayıcı istatistiklerden sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Öğrencilerin manevi destek algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalaması ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum ile verilmiştir. Araştırmada öğrencilerin manevi destek algısı ile ilişki faktörlerin incelenmesinde; değişkenlerin normal dağılıma durumuna göre t ya da mann Whitney U testi, spearman korelasyon analizi ve tek yönlü anova analizi yapılmıştır.

2.6. Araştırmanın etiği

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yapılacağı kurumdan ve veri toplama araçlarından Manevi Destek Algısı Ölçeği için uyarlamasını yapan yazarlardan yazılı izin alınmıştır. Öğrencilere araştırma süreci (araştırmanın amacı, uygulanması, araştırmaya katılmanın gönüllülüğe bağlı olduğu vb.) ile ilgili bilgi verilerek araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler araştırmaya alınmıştır. Araştırma veri toplama tarihinin eski olması ve tanımlayıcı bir araştırma olması nedeniyle ilgili dönemde etik kurul onayı alınmamıştır.

3. Bulgular

Hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 22.5 ± 2.21 , %63.6'sı kadın, %67.3'ünün geliri giderine eşit, %82.7'si kentte yaşamakta, %66.4'ü ailesi ile yaşamakta, %50.9'u üçüncü sınıf öğrencisi ve %74.5'i 60-79 arası ortalamaya sahiptir. Öğrencilerin %64.5'i manevi bakım kavramını duyduğunu, %38.2'si manevi bakım ile ilgili ders aldığını, %87.3'ü psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir yönelişi bulunduğunu ve %22.7'si bunu iç huzurunu artırarak ya da huzur bulduğu ortamlarda bulunarak yaptığını belirtmiştir. Yine öğrencilerin %89.1'i palyatif bakımda manevi bakım uygulamalarının önemli olduğunu, %44.5'i palyatif bakım verilen hastalara kısmen manevi bakım verildiğini ve %34.5'i palyatif bakım verdiği hastanın maneviyatı açısından iletişim kurup rahatlatarak kendini ifade etmesini sağladığını belirtmektedir. Öğrencilerin palyatif bakımda manevi destek algısı puan ortalaması 50.38 ± 9.75 'dir. Aşağıda Tablo 1'de hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri ve manevi destek algısı puan ortalaması verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri ve manevi destek algısı puan ortalaması (n:110)

Değişkenler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın 70	63.6
	Erkek 40	36.4
Medeni durum	Bekar 106	96.4
	Evli 4	3.6
Ekonomik durum	Gelir gidere eşit 74	67.3
	Gelir giderden az 36	32.7
En uzun yaşadığınız yer	Kent 91	82.7
	Köy 19	17.3
Şu an kaldığı yer	Ailem ile 73	66.4
	Evde arkadaşlar/Akraba yanında 10	9.1
	Yurtta 27	24.5
Öğrenim gördüğü sınıfı	Üçüncü sınıf 56	50.9
	Dördüncü sınıf 54	49.1
Akademik ortalama	80-100 28	25.5
	60-79 82	74.5
Mesleğini sevme durumu	Evet 47	42.7

	Hayır	27	24.5
	Kısmen	36	32.7
Hemşire olmayı isteme durumu			
	Evet	48	43.6
	Hayır	30	27.3
	Kısmen	32	29.1
Manevi bakım kavramını duyma durumu			
	Evet	71	64.5
	Hayır	39	35.5
Manevi bakım ile ilgili ders alma durumu			
	Evet	42	38.2
	Hayır	68	61.8
Psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir yönelişiniz (dini inanç, yoga, egzersiz, müzik gibi) var mı?			
	Evet	96	87.3
	Hayır	14	12.7
Evet ise hangileri;			
İşimi yaparak motivasyonu arttırmak		14	12.7
Kendimi mutlu eden şeyler yapmak		18	16.4
İç huzurumu arttırmaya çalışmak ve huzur bulduğum ortamlarda bulunmak		25	22.7
Dini uygulamalar yapmak			
Yoga veya meditasyon yapmak		23	20.9
Egzersiz yapmak		9	8.2
Müzik dinlemek		13	11.8
		8	7.3
Sizce palyatif bakımda manevi bakım uygulamaları önemli mi?			
	Evet	98	89.1
	Hayır	12	10.9
Palyatif bakım verilen hastalara yeterince manevi bakım verildiğini düşünüyor musunuz?			
	Evet	24	21.8
	Hayır	37	33.6
	Kısmen	49	44.5
Palliyatif bakım verdiğiniz bir hastaya maneviyatı açısından aşağıda verilen hangi boyutlara dikkat edersiniz?			
Hasta ile iletişim kurup, rahatlatarak kendisini ifade etmesini sağlamak (fiziksel, duygusal sosyal sorunlarına destek olmak)		38	34.5
Hastanın ihtiyaçlarını karşılayıp, sorunlarına çözüm üretmek (gözlem, dinlemek, konuşmak bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmamak, anlamaya çalışmak, güler yüzlü yaklaşımda bulunmak, güven ilişkisi kurmak)		21	19.1
Hastayla açık bir iletişim kurmak ve bilgilendirmek (göz iletişimi, ellerini tutarak destek olmak)		12	10.9
Dini inançlarına yönelik uygulamaları yapmasına olanak sağlamak (namaz kılma, Kur'an okuma)		12	10.9
Ziyaretçi desteği ile yakınlarıyla iletişim halinde olmalarını sağlamak		9	8.2
Hastanın kültürel uygulamalarına hassasiyet göstermek		18	16.4
	X±SS		(Min-Max)
	(ortalama±standart sapma)		(minimum-maksimum)
Yaş		22.5±2.21	20-35
Manevi destek algısı puanı		50.38±9.75	15.00-60.00

Hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algısı düzeylerini etkileyen tanıtıcı özelliklerine bakıldığında; öğrenim gördüğü sınıf ve psikolojik/ruhsal

açıdan rahatlamak için herhangi bir yönelişte (dini inanç, yoga, egzersiz, müzik gibi) bulunma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu

saptanmıştır ($p < 0.05$) (Tablo 2). Hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algısı düzeyi ile yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik durum, en uzun yaşadığı yer, şu an kaldığı yer, akademik ortalama, mesleği sevme durumu, hemşire olmayı isteme, manevi bakım kavramını duyma, manevi bakım ile ilgili ders alma, psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için yönelindikleri alanlar, palyatif bakımda

manevi bakım uygulamalarının önemi, palyatif bakım verilen hastalara manevi bakım verilme durumu, palyatif bakım verdiği bir hastanın maneviyatı açısından dikkat edilen boyutlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$) (Tablo 2). Hemşirelik öğrencilerinin manevi destek algıları ile ilişkili faktörlerin incelenmesi aşağıda Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Hemşirelik öğrencilerinin manevi destek algıları ile ilişkili faktörlerin incelenmesi (n:110)

Değişkenler		X±SS/ Mean rank/Total	Testler
Cinsiyet	Kadın	51.23±10.40	t= 1.207 p= .230
	Erkek	48.90±8.44	
Medeni durum	Bekar	55.33/5865.50	U=194.500 p= .779
	Evli	59.88/239.50	
Ekonomik durum	Gelir gidere eşit	49.24±10.30	t= -1.772 p= .079
	Gelir giderden az	52.72±8.18	
En uzun yaşadığınız yer	Kent	50.73±10.18	t= .807 p= .422
	Köy	48.74±7.42	
Şu an kaldığı yer	Ailem ile	50.62±9.93	F= .117 p= .890
	Evde arkadaşlar/Akraba yanında	50.80±9.44	
	Yurtta	49.59±9.70	
Öğrenim gördüğü sınıfı	Üçüncü sınıf	44.63/2499.00	U=903.000 p= .000*
	Dördüncü sınıf	66.78/3606.00	
Akademik ortalama	80-100	49.57±11.20	t= -.507 p= .613
	60-79	50.66±9.27	
Mesleğini sevme durumu	Evet	51.53±9.64	F=2.055 p=0.133
	Hayır	47.11±11.40	
	Kısmen	51.33±8.17	
Hemşire olmayı isteme durumu	Evet	52.17±8.85	F=1.623 p=0.202
	Hayır	48.23±10.79	
	Kısmen	49.72±9.85	
Manevi bakım kavramını duyma durumu	Evet	50.15±10.16	t= -.328 p= .744
	Hayır	50.79±9.08	
Manevi bakım ile ilgili ders alma durumu	Evet	51.00±10.04	t= .521 p= .604
	Hayır	50.00±9.63	
Psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir yönelişiniz (dini inanç, yoga, egzersiz, müzik gibi) var mı?	Evet	57.77/5546.00	U=454.000 p= .049*
	Hayır	39.33/559.00	
Evet ise hangileri;			

İşimi yaparak motivasyonu arttırmak	52.14±6.67	
Kendimi mutlu eden şeyler yapmak	46.72±11.12	
İç huzurumu arttırmaya çalışmak ve huzur bulduğum ortamlarda bulunmak	50.04±8.68	
Dini uygulamalar yapmak		
Yoga veya meditasyon yapmak	51.96 ±10.08	
Egzersiz yapmak	49.00±10.31	F=1.833
Müzik dinlemek	55.00±6.67	p=0.089
	48.75±13.16	
Sizce palyatif bakımda manevi bakım uygulamaları önemli mi?		
	Evet	
	Hayır	
	56.17/5505.00	U=522.000
	50.00/600.00	p= .524
Palyatif bakım verilen hastalara yeterince manevi bakım verildiğini düşünüyor musunuz?		
	Evet	
	Hayır	
	49.96±8.63	F=1.203
	52.35±9.23	p=0.304
	Kısmen	
	49.10±10.57	
Palliyatif bakım verdiğiniz bir hastaya maneviyatı açısından aşağıda verilen hangi boyutlara dikkat edersiniz?		
Hasta ile iletişim kurup, rahatlatarak kendisini ifade etmesini sağlamak (fiziksel, duygusal sosyal sorunlarına destek olmak)	50.11±9.28	
Hastanın ihtiyaçlarını karşılayıp, sorunlarına çözüm üretmek (gözlem, dinlemek, konuşmak bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmamak, anlamaya çalışmak, güler yüzlü yaklaşımda bulunmak, güven ilişkisi kurmak)	50.90±9.29	
Hastayla açık bir iletişim kurmak ve bilgilendirmek (göz iletişimi, ellerini tutarak destek olmak)	52.08±9.41	F=0.790
Dini inançlarına yönelik uygulamaları yapmasına olanak sağlamak (namaz kılma, Kur'an okuma)	47.17±12.58	p=0.560
Ziyaretçi desteği ile yakınlarıyla iletişim halinde olmalarını sağlamak	54.89±7.20	
Hastanın kültürel uygulamalarına hassasiyet göstermek	49.11±10.70	
	r	p
Yaş	0.14	0.152

Not: *p <0.05

4. Tartışma

Bireyin iyilik halinde olması için fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlığının yanı sıra manevi sağlığında önemlidir. Palyatif bakımın bir parçasının manevi bakım olduğu fakat çoğunlukla sağlık ekibi üyelerince bireyin manevi bakım yönünün ihmal edildiği belirtilmektedir (Midilli ve ark., 2017). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algıları ve manevi destek algıları ile ilişkili faktörlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma sonunda hemşirelik öğrencilerinin manevi destek algısı puan ortalamasının yüksek düzeyde (50.38±9.75) olduğu saptanmıştır. Ayrıca hemşirelik dördüncü sınıfta öğrenim gören ve psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir şeye yönelen (Evet) öğrencilerin manevi destek algısı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı

düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bölümde elde edilen bulgular literatür doğrultusunda tartışılacaktır. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin manevi destek algısı puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu (50.38±9.75) saptanmış ve neredeyse öğrencilerin tümü palyatif bakımda manevi bakım uygulamalarının önemli olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada diğer çalışmalar ile benzer sonuçlar elde edilmiştir (Çelik İnce ve Utaş Akhan, 2016; Dikmen, & Üşenmez, 2023; Erenoğlu, & Can, 2019; Kaplan, 2018; Kostak ve ark., 2010; Pour ve Özvurmaz, 2017). Ancak bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin üçte ikisinden fazlası palyatif bakım verilen hastalara yeterince manevi bakım verilmediğini ve kendilerinin de yeterli girişim uygulayamadığını belirtmiştir. Maneviyat ve manevi bakım konusunda yürütülen

hemşirelik araştırmalarında, hemşirelerin, hastaların manevi gereksinimlerinin farkında oldukları ancak çok azının bu gereksinimlere yönelik manevi bakım verdiği saptanmıştır (Eğlence ve Şimşek, 2014; Pour ve Özvuramaz, 2017). Yapılan bir araştırmada, öğrenci hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algıya sahip oldukları fakat bu konudaki bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı ve eğitimin gerekli olduğunu vurgulanmıştır (Çelik İnce ve Utaş Akhan, 2016; Caldeira ve ark., 2016). Tüm sağlık çalışanları grubunda (öğrenci ve çalışan hemşire) ve farklı hastalık grubunda benzer sonuçlar elde edilmesi; eğitim müfredatlarında maneviyat ile ilgili derslerin yeterince yer almaması, sağlık kuruluşlarında manevi bakım ile ilgili yeterli hizmet içi eğitimin verilmemesi ve çalışma koşullarıyla ilgili olabilir. Araştırmadaki diğer bir bulgu, hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerinin manevi destek algısı puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Literatür incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin manevi destek algısı ile öğrenim gördükleri sınıf arasında ilişki olmadığını saptayan araştırmalar bulunmakla birlikte (İnce ve Akhan, 2016; Kobya Bulut ve Meral, 2019; Aksoy ve Coban, 2017), öğrencinin öğrenim gördüğü sınıf ile maneviyat düzeyi arasında ilişki saptayan araştırmalarda bulunmaktadır (Cruz ve ark., 2017; Pesut, 2002). Ancak maneviyat ile öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf arasında anlamlı ilişki bulunan araştırmada 2. sınıfta yer alan öğrencilerin daha yüksek maneviyat düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir (Cruz ve ark., 2017). Diğer iki araştırmada da 4. sınıfta yer alan hemşirelik öğrencilerinde maneviyat düzeyi daha yüksek bulunmuştur (Abbasi ve ark., 2014; Pesut, 2002). Literatür incelendiğinde maneviyat ile ilgili ders alan ve almayan hemşirelik öğrencilerinin karşılaştırıldığı araştırmalarda maneviyat düzeyinin eğitim ile geliştirildiği ve arttığı bulunmuştur (Çetintaş ve ark., 2021; Frouzandeh ve ark., 2015; Melhem ve ark., 2016; Midilli ve ark., 2017). Bu araştırmada yer alan öğrencilerin

dört yıllık eğitim süreçlerinde klinik uygulama alanları içerisinde onkoloji hastanesi ve palyatif bakım servisleri yer almaktadır. Ayrıca öğrencilerin eğitim süreçlerinde hemşirelik müfredatı kapsamında almış oldukları derslerin ve hemşireliğin empati, yardım vb. temellerine dayanan doğası gereği palyatif bakım gerektiren hastalarda maneviyatın önemini daha iyi anlamalarına katkı sağladığı ve manevi destek algılarının yükseldiğini düşündürmektedir. Araştırmadaki diğer anlamlı bir bulgu ise, psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir şeye yönelen (Evet) öğrencilerin manevi destek algısı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir şeye yönelen öğrencilerin manevi destek algısı düzeyleri ile ilgili herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Hemşirelerin hastalarını içtenlikle dinlemesi, hastaları için değer taşıyan eşyalara saygı göstermesi, hastaların yakınları ile birlikte zaman geçirmelerini desteklemesi, hastaların yapmak istedikleri dini uygulamaları yapabilmesi için onlara yardımcı olması, terapötik dokunma, masaj, aromaterapi, müzik dinletme, basit hayal kurma, kitap okutma ve danışmanlık gibi girişimlerin manevi bakım uygulamaları arasında yer aldığı belirtilmektedir (Kobya Bulut ve Meral, 2019). Çetintaş ve ark., (2021) araştırmasında, manevi bakım sağlama konusunda kendilerini yeterli gören hemşirelik öğrencilerinin manevi bakım algılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Çetintaş ve ark., 2021). Diğer taraftan maneviyat ile ilgili kurslara katılan hemşirelik öğrencilerinin daha çok manevi bakım uyguladıkları saptanmıştır (Cruz ve ark., 2017; Wu ve ark., 2012). Bu araştırmada psikolojik/ruhsal açıdan iyi olmak için öğrencilerin, motivasyonu artırıcı ve kendini mutlu eden aktiviteler yaptığı, huzurlu ortamlarda bulunduğu, dini uygulamalar, yoga veya meditasyon yaptığı, egzersiz yaptığı ve müzik dinlediği saptanmıştır. Elde edilen bulgular

doğrultusunda kendini manevi açıdan besleyecek psikolojik/ruhsal aktivitelerde bulunan öğrencilerin manevi destek algısının daha yüksek olması; maneviyata önem verdiklerinin göstergesi olmakla birlikte yapılan aktivitelerin manevi destek algısı düzeylerinin yükselmesini sağlaması ile ilişki olabileceğini düşündürmektedir.

5. Sonuç ve öneriler

Araştırma sonunda hemşirelik öğrencilerinin palyatif bakımda manevi destek algısı puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu saptanmış ve hemşirelik dördüncü sınıfta öğrenim gören ve psikolojik/ruhsal açıdan rahatlamak için herhangi bir şeye yönelen öğrencilerin manevi destek algısı puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Palyatif bakım veren sağlık çalışanlarının hastaların manevi bakım gereksinimlerini karşılaması için uygun ortam oluşturulmalıdır. Bunun yanı sıra palyatif bakım özel bir alan olması nedeniyle palyatif bakıma özel manevi bakım hakkında hizmet içi eğitimlerin verilmesi önerilmektedir. Eğitim kurumlarında ise, manevi bakımın ders müfredatlarında yer alması önerilmektedir. Eğitim kurumlarının eğitim sürecinde öğrencileri psikolojik/ruhsal açıdan güçlendirmesi için müzik, spor, yoga, meditasyon gibi aktivitelere/ derslere yönlendirilmesi/teşvik edilmesi önerilmektedir.

6. Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırma örneklemini sadece Türkiye'nin güneydoğusunda bir üniversitenin üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Yazarların Katkı Beyanı

Araştırma fikri: HAS, Verilerin toplanması: HAS, AB, İÇ, Verilerin analizi: AB, Araştırmanın yazımı ve son halinin verilmesi: HAS, AB, İÇ

Çıkar Çatışması Beyanı

Tüm yazarlar, bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Açıklama

Araştırmaya katkıları için tüm öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Abbasi, M., Farahani-Nia, M., Mehrdad, N., Givari, A., Haghani, H., 2014. Nursing students' spiritual well-being, spirituality and spiritual care. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 19(3): 242-247.
- Akçiçek, F., Akbulut, G., Fadiloğlu, Ç.Z., 2013. Palyatif bakım evde ve hastanede çalıştay raporu. Ege Geriatri Derneği Yayınları: 1.
- Aksoy, M., Coban, G.I., 2017. Nursing students' perceptions of spirituality and spiritual care. *International Journal of Caring Sciences*, 10(3):1136-1147.
- BAG, B., 2012. Almanya örneğinde sağlık sisteminde palyatif bakım uygulamaları. *Türk Onkoloji Dergisi*, 27(3): 142-149.
- Caldeira, S., Figueiredo, A.S., Da Conceição, A.P., Ermel, C., Mendes, J., Chaves, E., De Carvalho, E.C., Vieira, M., 2016. Spirituality in the undergraduate curricula of nursing schools in Portugal and São Paulo Brazil. *Religions*, 7(11): 134.
- Cruz, J. P., Alshammari, F., Alotaibi, K. A., Colet, P.C., 2017. Spirituality and spiritual care perspectives among baccalaureate nursing students in Saudi Arabia: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*, 49: 156-162.
- Çelik İnce, S., Utaş Akhan, L., 2016. Öğrenci hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algıları. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 13(3): 202-208.
- Çetintaş, İ., Dirik, F. Z., İlhan, E., Kostak, M. A., 2021. Perceptions of nursing students about spirituality and spiritual care and affecting factors. *Eurasian Journal of Health Sciences*, 4(1): 38-46.

- Dikmen, R.D., Üşenmez, T.Y., 2023. Maneviyat düzeyi-bakım verme yükü ilişkisi: palyatif bakım hastalarına bakım verenlerde kesitsel bir çalışma. *Perspectives in Palliative & Home Care*, 1(1): 8-13.
- Edwards, A., Pang, N., Shiu, V., Chan C., 2010. The understanding of spirituality and the potential role of spiritual care in end-of life and palliative care: A meta-study of qualitative research. *Palliative Medicine*, 24 (8): 753-770.
- Eğlence, R., Şimşek, N., 2014. Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1: 48-53.
- Ercan, F., Körpe, G., Demir, S., 2018. Bir üniversite hastanesinde yataklı servislerde çalışan hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algıları. *Gazi Medical Journal*, 29: 17-22.
- Erenoğlu, R., Can, R., 2019. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin manevi destek algıları ve etkileyen faktörler. *Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*, 5(1): 23-30.
- Frouzandeh N, Aein F, Noorian C., 2015. Introducing a spiritual care training course and determining its effectiveness on nursing students' self-efficacy in providing spiritual care for the patients. *Journal of Education and Health Promotion*, 19(4): 34.
- Hermann CP., 2007. The degree to which spiritual needs of patients near the end of life are met. *Oncology Nursing Forum*, 34(1): 70-78.
- Karasu, F., 2020. Spirituality ve palyatif bakım. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2): 231-234.
- Kavas, E., Kavas, N., 2014. Manevi Destek Algısı (MDA) Ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği. *Electronic Turkish Studies*, 9: 905-915.
- Konya Bulut, H., Meral, B., 2019. Öğrenci hemşirelerin maneviyat ve manevi bakım algılarının değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(4): 353-362.
- Kostak, M. A., Çelikkalp, Ü., Demir, M., 2010. Hemşire ve ebelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin düşünceleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı*, 218-225.
- İnce, S. Ç., Akhan, L. U., 2016. Öğrenci Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Algıları. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 13(3): 202-208.
- İşbilen Esendir, N., Kaplan, H., 2018. Sağlık çalışanlarının maneviyat ve manevi destek algısı: İstanbul örneği. *Ekev Akademi Dergisi*, 22: 317-332.
- Melhem, G.A.B., Zeilani, R.S., Zaqqout, O.A., Aljwad, A.I., Shawagfeh, M.Q., Al-Rahim, M.A., 2016. Nurses' perceptions of spirituality and spiritual care giving: a comparison study among all health care sectors in Jordan. *Indian J Palliat Care*, 22(1): 42-49.
- Midilli, T.S., Kalkım, A., Dağhan, Ş., 2017. Spiritual care-related opinions and practices of nursing students. *Journal of Human Sciences*, 14: 666-77.
- Pesut, B. 2002. The development of nursing students' spirituality and spiritual care-giving. *Nurse Education Today*, 22(2): 128-135.
- Pour, H.A., Özvurmaz, S., 2017. Hemşirelik ve ebelik intörn öğrencilerinde manevi bakıma yönelik algı ve uygulama modelinin değerlendirilmesi. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 7: 225-233.
- Sülü Uğurlu, E., 2014. Hemşirelikte manevi bakımın uygulanması. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5: 187-91.
- Wu, L. F., Liao, Y. C., Yeh, D. C., 2012. Nursing student perceptions of spirituality and spiritual care. *Journal of Nursing Research*, 20(3): 219-227.

Atıf Şekli: Arda Sürücü, H., Baksi, A., Çoban, İ., 2024. Hemşirelik Öğrencilerinin Palyatif Bakımda Manevi Destek Algıları ve Manevi Destek Algıları ile İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. *MAS Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 9(1): 64-74.
DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10622761>.

To Cite: Arda Sürücü, H., Baksi, A., Çoban, İ., 2024. Examination of Nursing Students' Perception of Spiritual Support in Palliative Care and Factors Associated with Spiritual Support Perception. *MAS Journal of Applied Sciences*, 9(1): 64-74.
DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10622761>.
